

юридичних заходів як на регіональному, так і на наднаціональному рівні, зокрема:

- спрощення дозвільної системи та процедур реєстрації бізнесу;
- забезпечення необхідної потужності та надійності інформаційно-комунікативної інфраструктури;
- спрощення та прозорість передавання об'єктів під реконструкцію (модернізацію) або ж технічне оновлення;
- проведення масивної інформаційної компанії щодо закріплення та розвитку позитивного іміджу Києва, як перспективного центру міжнародного бізнесу.

Висновки

Секторальні та інфраструктурні зміни, що відбуватимуться в столиці України у період до 2025 року сприятимуть зростання рівнів її конвергенції з містами Центральної та Східної Європи (Варшава, Прага, Будапешт) і передбачають значне зростання ВРП, збільшення кумулятивних і капітальних інвестицій з розрахунку на душу населення, значне збільшення розмірів заробітної плати. Основним напрямком реалізації Стратегії розвитку Києва протягом 2015–2025 р. р. має бути поліпшення життя киян, що охоплює такі найважливіші сектори: транспорт, житлово-комунальне господарство, систему охорони праці, стан довкілля, безпе-

ку, культуру, туризм та інші креативні сфери, які потребують подальшої комерціалізації та суттєвого підвищення якості послуг, що надаються.

Основним інструментом реалізації Стратегії розвитку Києва на період до 2025 року, як і в інших європейських столицях, залишатиметься його бюджет, що скерований на гармонізацію відносин людина – місто – довкілля – економіка. Водночас при розробленні та реалізації низки масштабних інфраструктурних проектів доцільним може виявитися поширення державно-приватного партнерства та співробітництва з відомими міжнародними установами – Європейським банком реконструкції та розвитку, Світовим банком, іншими європейськими установами. Найбільш ефективними механізмами реалізації амбітних планів можуть бути такі: надання низьковідсоткових кредитів, отримання грантів, прямих і портфельних інвестицій, укладання багатосторонніх фінансових угод на модернізацію столичної інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Стратегія розвитку Києва до 2025 року. Проект. 31 травня 2011 р. – К.: КМДА, 2011. – 65 с.
2. Проект щодо розроблення Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року. Розвиток туризму та культури. 12 травня 2011 р. – К.: КМДА, 2011. – 32 с.

УДК 336.6

О.А. КРАМАРЕНКО,

аспірант, Національний університет Державної податкової служби України

Концептуальні основи формування бюджетної політики місцевого рівня

У статті досліджено та систематизовано наукові підходи щодо визначення поняття «бюджетна політика». Запропоновано авторське визначення бюджетної політики регіону. Виокремлено функції реалізації бюджетної політики на місцевому рівні. Обґрунтовано доцільність розробки єдиного комплексу заходів щодо реалізації бюджетної політики на місцевому рівні. Запропоновано алгоритм реалізації бюджетної політики на місцевому рівні.

Ключові слова: бюджетна політика, бюджетні ресурси, держава, державна політика, доходи та видатки бюджету, концептуальний підхід, теорії бюджетної політики, регіон.

Е.А. КРАМАРЕНКО,

аспірант, Национальный университет государственной налоговой службы Украины

Концептуальные основы формирования бюджетной политики местного уровня

В статье исследованы и систематизированы научные подходы относительно определения понятия «бюджетная политика». Предложено авторское определение бюджетной политики региона. Выделены функции реализации бюджетной политики на местном уровне. Обоснована целесообразность разработки единого комплекса мероприятий по реализации бюджетной политики на местном уровне. Предложен алгоритм реализации бюджетной политики на местном уровне.

Ключевые слова: бюджетная политика, бюджетные ресурсы, государство, государственная политика, доходы и расходы бюджета, концептуальный подход, теории бюджетной политики, регион.

O. KRAMARENKO,

postgraduate student, National University of State Tax Service of Ukraine

Conceptual bases of local budget policy formation

The article explores and systematizes scientific approaches to the definition of «fiscal policy.» It offers the author vision of budget policy in the region. The functions of budget policy implementation at the local level are determined. The expediency of developing a single set of measures to implement the budget policy at local level is grounded. The algorithm is suggested, to implement fiscal policy at the local level.

Keywords: fiscal policy, budgetary resources, the government, public policy, reach and expenditures, conceptual approach, theory budget policy area.

Постановка проблеми. У сучасних умовах інтеграційних процесів вагомим значенням набуває механізм ефективного управління регіонами та визначення форм інтеграційної взаємодії регіональних систем у межах соціально-економічного державного простору. Виконання державою покладених на неї функцій пов'язане з наявністю достатніх фінансових ресурсів, що у свою чергу вимагає мобілізації до бюджету коштів, а в процесі їх використання виникають фінансові відносини між державою, платниками податків та одержувачами бюджетних коштів. Ці відносини вибудовуються відповідно до бюджетної політики, від якості якої залежить їхня результативність.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. У науковій літературі дефініція «бюджетна політика» часто використовується авторами, однак варто відзначити, що вона дотепер не придбала статусу категорії. Так, теоретичні основи дослідження поняття та сутності бюджетної політики знайшли своє відображення у працях таких науковців, як С. Буковинський, О. Василик, А. Гальчинський, В. Геєць, В. Дем'янишин М. Ермошенко, В. Міщенко, Ц. Огонь, В. Опарін, Ю. Пасічник, І. Чунунов, С. Юрій та інші.

Поняття «бюджетна політика» не має однозначного визначення у науковій та правовій літературі. Так, у Бюджетному кодексі України сутність цього терміна не визначено, хоча сам термін і використовується у тексті закону.

Деякі науковці тлумачать бюджетну політику, як політику у сфері державних видатків, а іноді – як «сукупність заходів держави щодо організації та використання фінансів задля забезпечення економічного і соціального розвитку» [4], що свідчить про її ототожнення з фінансовою політикою держави в цілому.

Ц. Огонь зазначає, що: «Бюджетна політика – це цілеспрямована діяльність держави у фінансово-бюджетній сфері» [6, с. 126]. О. Василик вбачає в «бюджетній політиці» сукупності заходів держави щодо організації та використання фінансів для забезпечення економічного і соціального розвитку [3, с. 53]. На думку Ю. Пасічника, бюджетна політика – це сукупність заходів держави з організації та використання бюджетних ресурсів для забезпечення її економічного і соціального розвитку [7, с. 65]. В. Дем'янишин вважає, що, бюджетна політика держави – це діяльність органів державної влади, державного управління та місцевого самоврядування з визначення стратегічної мети, напрямів, завдань і пріоритетів розвитку бюджетних відносин та засобів бюджетної тактики для їх досягнення і застосування [5, с. 27]. В. Федосов, В. Опарін, С. Львовичкін, наголошуючи, що бюджетна політика спрямована на формування бюджету держави, його збалансування та розподіл бюджетних коштів, і до бюджетної політики відносять визначення засад бюджетного устрою країни, бюджетної системи та міжбюджетних відносин [8, с. 36].

У західній літературі бюджетна політика часто ототожнюється з фіскальною. Зокрема, у словнику сучасної економіки Макміллана бюджетна політика визначається таким чином: «Бюджетна політика (або: фіскальна політика) – звичайно означає використання оподаткування і державних видатків для регулювання сукупного рівня економічної діяльності». Західні економісти С. Фішер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензі фіскальну політику визначають як рішення, що ухвалюються державними структурами щодо доходів та витрат країни [9, с. 249].

Отже, серед зарубіжних та вітчизняних науковців відсутні єдині підходи до обґрунтування змісту бюджетної політики. Дослідження сутності бюджетної політики різними науковцями свідчить про неоднорідність, складність, унікальність, особливість цієї політики.

Метою статті є дослідження сутності бюджетної політики, її функцій, її вплив на функціонування та розвиток регіонів. Нерівномірність бюджетних надходжень та витрат, їх недостатність, необхідність сталого фінансування видатків зумовлюють потребу наукового обґрунтування підходів щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. В економічній науці, незважаючи на значну кількість публікацій, й до тепер відсутній єдиний підхід до розуміння сутності бюджетної політики місцевого рівня. Теоретико-методологічний аспект становлення й розвитку бюджетної політики місцевого рівня досліджений представниками різних економічних наукових шкіл, ідеї яких внесли значний вклад у розвиток загальної теорії бюджетної політики. Насамперед це: класичні й неокласичні теорії; теорії кумулятивного зростання; теорії регіонального зростання; теорії нових форм територіальної організації виробництва; теорії приватних та окремих аспектів регіонального зростання.

Класична теорія ґрунтувалася на ідеях П. Самуельсона, А. Вебера, А. Леша, Н. Колосовського, які вважали, що просте кількісне зростання виробництва забезпечує благополуччя лише за відповідної економічної та соціальної політики влади всіх рівнів, спрямованої на підвищення рівня і якості життя населення, тобто основною метою державного регулювання економіки є розвиток регіону.

Неокласична теорія, представниками якої є Дж. Борте, Р. Солоу, Г. Менкью, А. Уейл, формувала свої погляди з позиції вирівнювання рівня економічного розвитку регіонів і недоцільності втручання центральних органів влади в економічний розвиток регіонів [10, с. 235].

Представники теорії кумулятивного зростання Г. Мюрдаль, А. Хришман, Ф. Перру, Х. Річардсон, Дж. Фридман, Т. Хегерstrand, Ж-Р. Будвиль, П. Потье та інші базували свої дослідження на виникненні центрів зростання й каналів його поширення у просторовій економіці.

Теорія регіональної економічної політики, заснована на ідеях Дж. Фридмана, ґрунтується на зростанні економіки великих міст, що дозволяє розвиватися регіонам за рахунок власних доходів.

Кластерна теорія (М. Портер) ґрунтується на ідеї підвищення конкурентоспроможності як інструмента регіональної політики або політики держави в цілому, спрямованого на інноваційний розвиток та економічне зростання, тобто створення «нової економіки» [3, с. 236].

Отже, бюджетна політика розвитку регіонів є складовою загальнодержавної політики, спрямованої на подолання диспропорцій у регіональному розвитку.

До основних завдань державної політики, що сформовані з використанням цільового підходу, варто віднести:

- концентрацію фінансових ресурсів, з метою реалізації програм розвитку та розв'язання суспільних проблем;
- зниження рівня податкового навантаження на платників податків та економіку регіону;
- реформування системи міжбюджетних відносин та впровадження владних зобов'язань.

Отже, за своїм економічним змістом бюджетна політика – це загальноекономічна категорія, яка виражає суспільно-економічні відносини в процесі створення, розподілу та використання ВВП.

Як економічна категорія бюджетна політика на місцевому рівні виконує певні функції (рис. 1).

Бюджетна політика місцевого рівня класифікується, як точна бюджетна політика, що визначає обсяг бюджету, балансові показники, обсяг резервного фонду і розподіл ролей між різними бюджетними чинниками та перспективна, що спрямована на досягнення економічної ефективності у майбутньому періоді від профінансованих витрат сьогодні.

Своєю чергою, місцеву бюджетну політику можна поділити на регіональну (визначені в межах наявних повноважень напрямки соціально-економічного розвитку області, району, принципи міжбюджетних відносин на зазначених територіях) та політику конкретного місцевого самоврядування.

Узагальнивши існуючі підходи до визначення поняття «бюджетна політика» та визначившись із її функціями, ми вважаємо за доцільне відзначити, що економічний зміст бюджетної політики полягає у грошових відносинах, які виникають у процесі формування доходів, здійсненні фінансування видатків, реалізації міжбюджетних відносин на рівні регіону. Відтак серед основних концептуальних положень реалізації бюджетної політики на місцевому рівні варто виокремити такі:

- бюджетна політика на місцевому рівні є різновидом економічної політики місцевого рівня, суб'єктами якої є місцеві органи влади;
- суспільно значимими результатами бюджетної політики на місцевому рівні є створення умов збалансованості бюджетної системи, оптимізація структури видатків місцевих бюджетів та підвищення рівня бюджетної забезпеченості регіону;
- основною метою бюджетної політики на місцевому рівні є забезпечення довгострокової стабільності бюджетної системи країни, в цілому, та регіонів, зокрема.

З огляду на важливість основних концептуальних положень вважаємо за доцільне забезпечити правове регулювання поняття бюджетної політики, закріпивши відповідне визначення у Бюджетному кодексі України, а бюджетної політики місцевого

рівня у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Законі України «Про місцеві державні адміністрації».

Пріоритетними напрямками діяльності держави щодо реалізації основних положень бюджетної політики на місцевому рівні є збалансування місцевих бюджетів в умовах катастрофічної нестачі бюджетних ресурсів, що досягається за рахунок надання міжбюджетних трансфертів (див. табл.).

Результати реалізації загальнодержавної бюджетної політики на місцевому рівні у 2014 році характеризувались такими показниками:

- з державного бюджету до місцевих бюджетів перераховано 94,9% річного плану міжбюджетних трансфертів, до загального фонду місцевих бюджетів – 97,2%, а до спеціального фонду – 79,2% від запланованого на рік обсягу;
- частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів зросла на 4,%, (56,4% 2014 року проти 52,4% 2013 року);
- 46,3% становить дотація вирівнювання (–1,8% проти 2013 року);
- субвенції з соціального захисту населення скоротилися на 3,7% (38,3% проти 42,0% 2013 року), у той час як загальна сума субвенції з державного бюджету зросла на 3,5% та становила 50,7%.

Приріст обсягів міжбюджетних трансфертів порівняно з попереднім роком становив 12,7% (рис. 2). Варто відзначити, що у 2014 році була перерахована субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на погашення заборгованості з різниці в тарифах у сумі 12,4 млрд. грн., тоді як за 2013 рік видатки становили 2,1 млрд. грн.

Ураховуючи важливість реалізації ефективної бюджетної політики на місцевому рівні, ми вважаємо за доцільне розробити комплекс заходів на загальнодержавному рівні, до дозволить в умовах обмежених фінансових ресурсах стимулювати розвиток регіону. Комплекс має включати сукупність методів, зокрема правовий, нормативний, програмно-цільовий, інформаційний, фінансовий, бюджетний, інноваційний та інші.

На основі отриманих результатів дослідження нами запропоновано алгоритм, що враховує концептуальні основи реалізації

Рисунок 1. Функції бюджетної політики на місцевому рівні

Сформовано автором.

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Динаміка перерахування трансфертів із державного бюджету України до місцевих бюджетів, млрд. грн.

Стаття	2012 рік	2013 рік	2014 рік	
			фактично надійшло	виконання плану, %
Доходи місцевих бюджетів у т.ч.	100813,8	105171,1	101087,6	90,9
– загальний фонд	81207,9	84892,1	80230,1	91,2
– спеціальний фонд	19605,9	20279,0	20857,5	89,7
Видатки місцевих бюджетів у т.ч.	221232,8	218236,1	223496,7	84,4
– загальний фонд	188638,6	194900,9	188765,1	88,7
– спеціальний фонд	32594,2	23335,2	34731,6	66,8
Трансферти у т.ч.	124459,6	115848,3	130600,7	94,9
– загальний фонд	114625,4	113116,1	116782,3	97,2
– спеціальний фонд	9834,2	2732,2	13818,4	79,2

Розраховано автором на основі даних: <http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitoring%20Quarter%202014/ukr>

Рисунок 2. Темпи зростання трансфертів та доходів місцевих бюджетів за 2010–2014 роки, % [2]

бюджетної політики на місцевому рівні направленої на досягнення економічної ефективності та соціальної забезпеченості (рис. 3).

Основними вигодонабувачами від реалізації бюджетної політики на місцевому рівні є регіон, населення, приватний бізнес та інфраструктурні об'єкти.

Реалізація запропонованого алгоритму дозволить:

- на основі оцінки стану бюджетної політики за попередні періоди визначити основні напрями бюджетної політики на плановий рік та її необхідність;

- виявляти існуючі проблеми, недоліки у формуванні доходів, фінансуванні видатків, організації міжбюджетних відносин та визначити потребу в бюджетних коштах для забезпечення безперервного фінансування мінімальних видатків регіону;

- обґрунтувати додаткові джерела залучення коштів та напрями їх використання;

- виокремити пріоритетні напрями реалізації бюджетної політики на місцевому рівні;

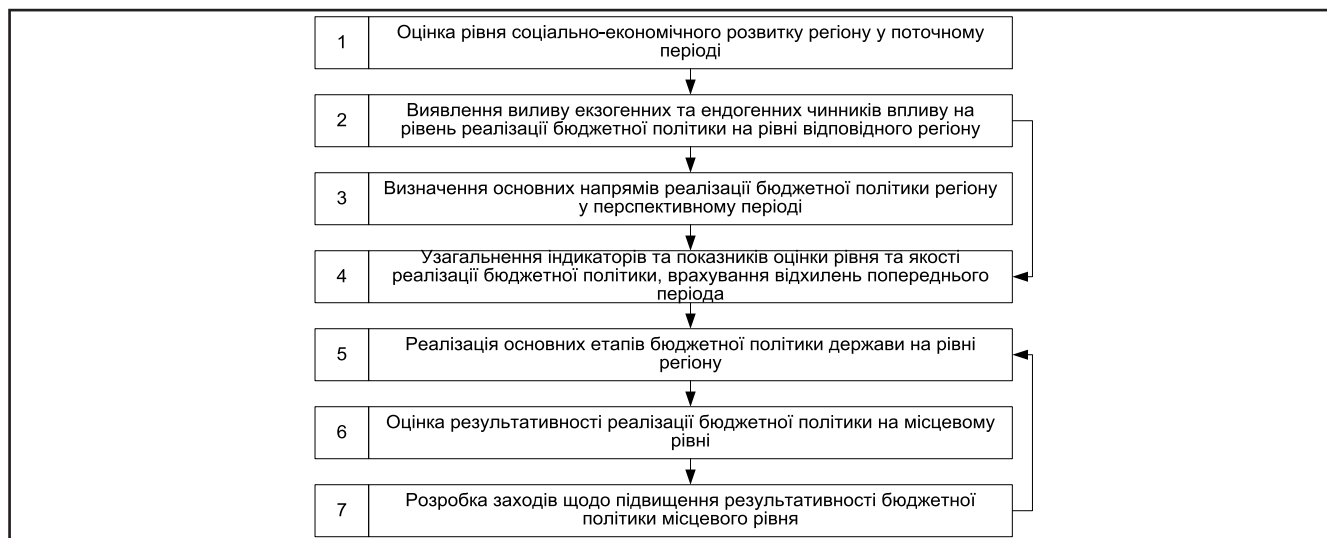

Рисунок 3. Алгоритм реалізації бюджетної політики на місцевому рівні

Авторська розробка.

– встановити взаємозв'язок бюджетної політики місцевого рівня з програмами соціально-економічного розвитку регіону;
– на основі оцінки впливу ендогенних та екзогенних здійснювати коректування напрямів реалізації бюджетної політики на місцевому рівні.

Висновки

Отже, у результаті виконаного дослідження встановлено, що «бюджетна політика» це загальноекономічна категорія, яка виражає суспільно-економічні відносини в процесі створення, розподілу та використання ВВП, що виконує фіскальну, відтворювальну стимулюючу та інші функції. Подальше реформування та здійснення бюджетної політики місцевого рівня неможливе без формування Стратегії соціально-економічного розвитку регіонів на основі бюджетних програм місцевого рівня спрямованих на розв'язання проблем ефективного стимулювання соціально-економічного розвитку регіону.

Список використаних джерел

1. Бюджет і бюджетний процес на рівні місцевого самоврядування в Україні: Навч. посібник. – К.: ІПО, 2011. – 160 с.

2. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету за 2014 рік / [Зубенко В., Самчинська І., Рудик А. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. – К., 2015. – 77 с.

3. Василик О. Державні фінанси України: підруч. / О. Василик та ін. – К.: Центр навч. літ-ри, 2004. – 608 с

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: www.slovnyk.net

5. Дем'янишин В. Теоретичні засади бюджетної політики // Світ фінансів. – 2007. – Вип. 1(10). – С. 19–34.

6. Огонь Ц. Доходи бюджету України: теорія та практика: монографія / Ц. Огонь. – К.: КНТЕУ, 2003. – 580 с.

7. Пасічник Ю. Бюджетна система України: Навч. посіб. / Ю. Пасічник. – К.: Знання-Прес, 2008. – 670 с.

8. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: монографія / В. Федосов, В. Опарін, С. Львовчикін; за наук. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2002. – 387 с.

9. Фишер С. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. – М.: Дело, 1997. – 549 с.

10. Шихалиев Т. Концептуальные основы формирования и развития государственной региональной политики / Т. Шихалиев // Известия Кабардино-Балкарского научного центра РАН. – 2013. – №6 (56). – С. 234–239.

УДК 378.14

О.Б. МОРГУЛЕЦЬ,
к.е.н., доцент, директор навчально-методичного центру управління підготовкою фахівців,
Київський національний університет технологій та дизайну

Методика оцінювання рівня автономії ВНЗ

У статті запропоновано авторську методику оцінювання рівня автономії ВНЗ, що заснована на системі індикаторів, визначенні вагомості їхнього впливу на ефективність управління діяльністю ВНЗ, розрахунку інтегрального показника рівня автономії та формалізації якісної характеристики цього значення. Методика дозволяє оцінити чинники ефективності управлінської діяльності ВНЗ, що пов'язані з автономією, визначити можливості та напрями розвитку як конкретного ВНЗ, так і національної системи освіти в цілому. Представлено результати апробації запропонованої методики в порівняльному аналізі автономії ВНЗ України, Білорусії, Польщі, Грузії та Німеччини.

Ключові слова: система освіти, вищий навчальний заклад (ВНЗ), університетська автономія, управління ВНЗ.

О.Б. МОРГУЛЕЦЬ,
к.э.н., доцент, директор учебно-методического центра управления подготовкой специалистов,
Киевский национальный университет технологий и дизайна

Методика оценки уровня автономии вузов

В статье предложена авторская методика оценки уровня автономии вузов, основанная на системе индикаторов, определении весомости их влияния на эффективность управления деятельностью вуза, расчете интегрального показателя уровня автономии и формализации качественной характеристики этого значения. Методика позволяет оценить факторы эффективности управленческой деятельности вуза, связанные с автономией, определить возможности и направления развития как конкретного вуза, так и национальной системы образования в целом. Представлены результаты апробации предложенной методики в сравнительном анализе автономии вузов Украины, Белоруссии, Польши, Грузии и Германии.

Ключевые слова: система образования, высшее учебное заведение (вуз), университетская автономия, управление вузов.

O.B. MORGULETS,
Ph.D., associate professor, Director of teaching and methodical center of professionals training
Kyiv National University of Technologies and Design

Methodology of higher education institutions autonomy assessment

The author's methodology of higher education institutions (HEI) autonomy assessment has been presented in the paper. The methodology is based on the system of indicators, on the impact they have on HEIs management effectiveness as well as on calculation of the integral index of the autonomy level and formalization of qualitative characteristics of this value. The methodology makes it possible to estimate the factors of HEI management efficiency in respect of autonomy, identify opportunities and directions of development both the particular HEI and the national education system in general. The author presented the results of methodology testing via comparative analysis of HEIs autonomy in Ukraine, Belarus, Poland, Georgia and Germany.

Keywords: education system, higher education institution (HEI), university autonomy, university management.